

ŠIRJENJE DEMOKRATIČNIH PRAVIC V DRUGI POLOVICI 19. STOLETJA

Nosilec splošnega družbenega gibanja za razširitev političnih pravic na vse sloje prebivalstva je liberalno meščanstvo in vedno bolj organizirano delavsko gibanje.

Pod njihovim pritiskom se je širila volilna pravica in tako so možnost odločanja (politične pravice) dobile široke ljudske množice.

Splošno volilno pravico za polnoletne moške je imela konec 19. stoletja le Francija. Drugod so imeli le moški, ki so imeli dovolj premoženja. Proti koncu 19. stoletja se je okrepilo gibanje, ki je zahtevalo uvedbo splošne volilne pravice za katero so se borila delavska društva, stranke, del meščanstva pa tudi ženske.

S širjenjem volilne pravice se je povečalo število državljanov, ki so sodelovali v političnem življenju in odločali o tem, kdo jih bo zastopal v parlamentu.

Postopno se je uveljavljala parlamentarna demokracija, ureditev, v kateri ima zakonodajno oblast demokratično izvoljen parlament.

Z razširitvijo volilne pravice se oblikujejo politične stranke, ki v parlamentu odločajo o ureditvi države in družbe.

POLITIKA – proces, v katerem ljudje sprejemajo skupne odločitve, ki zadevajo vse člane kake skupnosti. Politika je poseben družbeni proces, v katerem se vzpostavljajo norme (pravo), avtoriteta, moč in posebne poti reševanja problemov kake skupnosti (npr. gospodarske politike, izobraževalne politike). Z izrazom pa razumemo tudi celotno področje urejanja skupnih zadev ter posameznike, načine, postopke in ustanove, ki te odločitve sprejemajo. V demokratični državi je politika načelno javna zadeva.

POLITIČNA STRANKA – združenje ljudi, ki jih zanima politika in želijo bistveno sovplivati na vodenje države ali jo voditi. Stranke sestavijo program za vodenje države tako, da se izrečejo o vseh temeljnih zadevah države in o vseh ključnih problemih državne skupnosti. S takim programom želijo prepričati sodržavljanke, da volijo za njih. V demokratični državi se lahko ljudje svobodno združujejo v politične stranke. Stranke so notranje urejene v volilna okrožja, odbore, lokalna in vsedržavna predsedstva in imajo

Širjenje demokratičnih pravic v drugi polovici 19. stoletja

Volilna pravic v prvi polovici 19. stol. samo za bogate (5% prebivalstva).

Zahteve po svobodnem odločanju in politični enakosti za vse sloje.

V Angliji sta se v parlamentu oblikovali **dve politični stranki**:

- **konservativna stranka** in
- **liberalna stranka.**

Postopoma so uvedli:

- **politične spremembe** in
- **spremembe volilnega sistema.**

Delavci so se začeli boriti

- za volilno pravico,
- redne volitve v parlament,
- tajno glasovanje na volitvah,
- plačilo poslancem za njihovo delo.

Dobra organiziranost delavcev

- Do 20. stol. je delavstvo doseglo **razširitev volilne pravice** na vse polnoletne moške.

V delavskem gibanju pride do razkola, oblikujejo se:

- **socialdemokratske stranke**, ki so se zavemale za zakone, ki bi po mirni poti izboljšali položaj delavcev;

- **socialistične** in **komunistične stranke**:

zagovarjali so **revolucijo** ali popoln prevzem oblasti.

Boj za žensko enakopravnost

V drugi polovici 19. stoletja se je začel spreminjati tudi položaj žensk.

- zaposlovanje: delavke, bolničarke, učiteljice ...
- šolanje: izobražene ženske iz meščanskega sloja.

Gibanje za žensko enakopravnost

V ZDA in Veliki Britaniji;

Zahtevale so:

- pravico do lastnine,
- pravico do ločitve,
- pravico do izobraževanja,
- žensko volilno pravico.

Sufražetke, borke za žensko volilno pravico so v ZDA, Veliki Britaniji, Kanadi prirejale protestne shode.

Poslanci v parlamentu niso podpirali njihovih zahtev.

Ženske pred prvo svetovno vojno še vedno niso imele volilne pravice (izjemi Finska, Nova Zelandija).

FLORENCE NIGHTINGALE

Za kaj so se zavzemale sufražetke?

Oblika vladanja, v kateri je vlada odgovorna parlamentu (skupščini) - PARLAMENTARIZEM - se je v Evropi in v svetu uveljavljala različno hitro

Nestabilnost demokratičnih sistemov

EVROPA

Velika Britanija: kolonialno in gospodarsko močna in moderna država, parlamentarna monarhija.
Po kraljici Viktoriji (64 let na prestolu) - viktorijanska doba.

Francija: pot v demokracijo je bila v stotih letih tlakovana s številnimi nemiri in revolucijami.

Tretja republika: Leta 1875 je narodna skupščina (parlament)

- odpravila cesarstvo (Napoleon III.),
- sprejela novo ustavo in
- razglasila republiko.

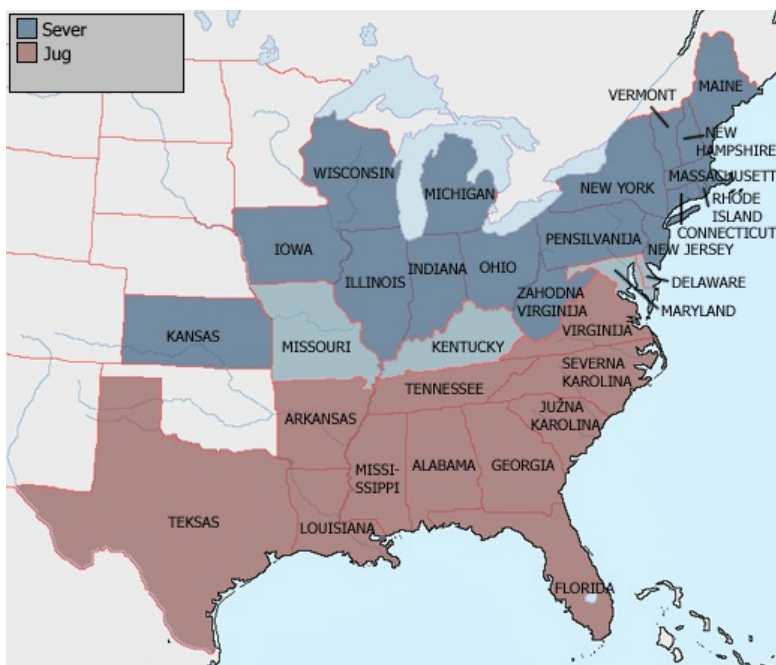
Politično razdeljena, različne stranke, stalna menjava vlad.

Druge evropske države

Uveljavljala so se demokratična načela in parlamentarizem (s težavami in počasi).

ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE - državljanska vojna

Ne glede na to, da so bile ZDA enotna država, so med severom in jugom obstajale velike razlike. Na severu se naglo razvijata industrija in trgovina, kmetijstvo temelji na živinorejskih in poljedelskih farmah. Na jugu pa velika kmetijska posestva z nasadi bombaža, tobaka, sladkornega trsta, ki so jih obdelovali črni sužnji. **Jug je vzpodbujal suženjstvo, sever pa mu je nasprotoval.** Ta nesoglasja med severom in jugom se se leta 1861 tako zaostri, da je prišlo do krvavega spopada, ki je praaasel v krvavo štiriletno državljansko vojno. Zmagale so severne države in suženjstvo je bilo odpravljeno.

To je bila največja in zadnja vojna, ki se je odvijala na ozemlju ZDA. Zahtevala je več kot pol milijona človeških žrtev.

Ameriško državljansko vojno označujemo kot prvo moderno vojno v zgodovini, saj je zajela veliko ozemlje, organiziranih je bilo veliko materialnih sil. Prvič je bila v vojaške namene uporabljena sodobna tehnika; železnica, telegraf, oklepne ladje, mine, celo prva podmornica. Vojni se je podredila tudi industrija.

Kje je ostala Rusija

Rusija je bila največja evropska država, ki je segala v Azijo, do Afganistana in Kitajske.

- **Car** Aleksander III. je utrdil **absolutno oblast**, opora v ruski cerkvi in plemstvu.
- Parlamenta ni bilo.
- Proti carju so delovale šibke politične skupine.
- **Cenzura** (nadzor časopisov, osebnih pisem...), **tajna policija** (univerze in šole), pregon v Sibirijo.
- Nasilna **rusifikacija** (v šolah ruščina), prepovedana uporaba jezika manjšin.
- Jude so načrtno in nasilno preganjali.
- Večina prebivalstva so bili kmetje, do leta 1861 odvisni od zemljiških gospodov.
- **Gospodarsko zaostala**: počasno uvajanje industrializacije
- Konec 19. stol. so začeli graditi železniško omrežje, razvijati premogovništvo in težko industrijo.

Spremembe na Daljnem vzhodu

JAPONSKA

- Do 19. stoletja zaprta pred tujci in vplivi zahoda.
- Oblast je leta 1867 prevzel cesar Mucuhito, ki je Japonsko **moderniziral** po zgledu zahoda.
- Svoje uradnike je pošiljal v Evropo in ZDA.
- Modernizirali so vojsko in šolstvo (študij v tujini).
- Spodbujali so industrializacijo, na začetku 20. stol. je bila **Japonska industrijsko razvita država**.

KITAJSKA

Kitajska reforme:

- okrepitev vojske,
- posodobitev šolskega sistema,
- tuji strokovnjaki.

- Trgovanje z zahodom** je prinašalo Kitajski velike dobičke.
- Zapleti zaradi trgovanja sta pripeljali do dveh vojn med Kitajsko in Britanijo.
  - Kitajska, obakrat poražena, je morala plačati vojno odškodnino in odpreti pristanišča evropskim trgovcem.
  - Otok Hongkong je postal britanska kolonija.
  - Evropski trgovci in podjetniki so dobili **nadzor nad kitajskim gospodarstvom**.

Poišči karikaturu v učbeniku na strani 154 in ugotovi na kaj se nanaša.